

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

Aynur Turan
"Göy Qurşağı" jurnalının redaktoru

(əvvəli ötən sayımızda)

Əliabbas Müznib Sovet hakimiyyəti illərində yazdığı tərcümeyi-halında vətənin və xalqının rus çarizmi tərəfindən başına gətirilən hadisələr barədə yazırdı: "1813-cü ildə İran və Rusiya arasında bağlanmış "Gülüstan müahidənəməsi" mövzusunda Hüseyin qulu xan Bakıdan çəkildikdə xanın əq-vam və əqrəbasına rus qoşunları tərəfindən şiddətli cəzalar verilməmişdir. Cəbr, sürgün, edam edilməkdən müzayiqə olunmamışdır. Rusiya hökuməti on üç il Bakıda yerləşmişlər.

Qətləmə şəhərdə həftələrlə davam etmişdir. Azyaşlılar belə qılıncdan keçirilmişdir. "Yeddi ev bir güvəcə möhtac oldu" zərbül-məsəli bu tarixi hadisənin şahidi idi". Bu faciəli hadisələr dövründə Ə.Müznibin yad etdiyi faciəli hadisələr onun atababalarının yaddaşından heç zaman silinmir, bir acı xatirə kimi nəsil-dən-nəslə nəql edilir. Bu xatirələrin doğurduğu dəhşətli vahimə həttə üstündən az qala yüz il keçdikdən sonra da onun atasının çar hökumət orqanlarına qarşı qəzəb və barışmazlıq hissələrini soyuda bilmir. Bu xatirələr o zaman kiçik Əliabbasın da həyatında öz silinməz izlər buraxır. Atasının onun çar üsul-idarəsinə məxsus yeni üsullu məktəbə getməsinə belə razılıq vermir. Ə.Müznib həmin hadisələrin tarixçəsini belə nəql edir. "O zaman atam tikilməkdə olan bir məktəbdə daşyonan işləyirdi. Mən bir iş üçün onun yanına getmişdim. Təsədüfən tikintiyə hamilik edən Hacı Zeynalabdin Tağıyev gəlib çıxır, mənə görüb xoşlayır. Atama deyir:

-Kişi, oğlunu ver, uşqollaya oxudum.Lakin atam Hacı'nın bu fikrinə razı olmur.

Günahsız müqəssir – Əliabbas Müznib və ya Azərbaycan Cümhuriyyətinin ilk dövlət marşını yazan şəxsiyyət

-Mənə urusdan gələn xeyir lazım deyil,-deyə cavab verir.

Ata-babasının çarizmin müstəmləkə əsarətinə qarşı belə barışmazlığı təkcə Əliabbasın deyil, Mütəllib kişinin digər uşaqlarının da həyatında öz təsirini göstərir. Ə.Müznibin kiçik qardaşı, gələcəkdə görkəmli şair, nasir, publisist və türkoloq alim kimi tanınan Əmin Abid də öz həyatını Azərbaycan xalqının milli-azadlıq hərəkatına həsr edib. O da 1937-ci il qurbanlarından biri kimi məhv olur.

Əliabbas Müznib təxminən otuz illik bir yaradıcılıq yolu keçir. Bu illər içərisində o, yüzlərlə poetik əsərlər, publisist məqalələr yazır. Təxminən on adda qəzet və jurnala nəşir və redaktor olur, tərcüməçilik sahəsində də uğur əldə edir. Azərbaycan xalq ədəbiyyatının bir sıra görkəmli nümayəndəsinin ədəbi irsini ilk dəfə olaraq toplayıb nəşr edir, onlar haqqında bu gün belə əhəmiyyətini itirməmiş diqqətəlayiq tədqiqatlar yazır. Lakin nə zaman, nə işlə məşğul olmasından asılı olmayaraq Ə.Müznib bütün fəaliyyətində özünü həmişə bir məqsədə-vətənin və xalqın milli azadlığı mübarizəsinə həsr edir. O, məhz bu məqsəd yolunda da həyatını qurban verir.

Əliabbas Müznib Mütəllib-

filologiya elmləri doktoru Ağarəfi Zeynalzadə ədib və ictimai xadimin nəşr etdiyi mətbuat orqanları (Daha çox "Hilal" qəzeti və "Şihabi-Saqib jurnalı) ilə senzura münasibətləri fonunda onun çarizmə qarşı barışmaz

edilir, əsərləri üzə çıxarılaraq nəşr edilir. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda Müznibin zəngin ədəbi irsi, XX əsrin əvvəllərində çapdan çıxmış kitabları (tədqiqatçıların bildirdiyinə görə, ötən əs-

dövrərdə müəyyən edilib ki, 1928-ci ildə Azərənərdə çap edilmiş "Nəvəvan Xurşudbanu" kitabının müəllifi Ə.Müznibdir (redaktor və ön söz müəllifi Hənəfi Zeynalıdır). Bu kitabı və onun həcmcə daha böyük olan

Ata-babasının çarizmin müstəmləkə əsarətinə qarşı belə barışmazlığı təkcə Əliabbasın deyil, Mütəllib kişinin digər uşaqlarının da həyatında öz təsirini göstərir. Ə.Müznibin kiçik qardaşı, gələcəkdə görkəmli şair, nasir, publisist və türkoloq alim kimi tanınan Əmin Abid də öz həyatını Azərbaycan xalqının milli-azadlıq hərəkatına həsr edib. O da 1937-ci il qurbanlarından biri kimi məhv olur. Əliabbas Müznib təxminən otuz illik bir yaradıcılıq yolu keçir. Bu illər içərisində o, yüzlərlə poetik əsərlər, publisist məqalələr yazır. Təxminən on adda qəzet və jurnala nəşir və redaktor olur, tərcüməçilik sahəsində də uğur əldə edir...

mübarizəsi barədə apardığı elmi araşdırmalarının nəticələrini çap etdirmişdir. Bundan sonra Ə.Müznibin şəxsiyyəti diqqət mərkəzində olmuş, akademik Ziya Bünyadov, filologiya elmləri doktoru Cəlil Qasımov və b. onun haqqında repressiya qurbanı kimi bəhs etmişlər.

Ə.Müznibin romantik yaradıcılığında çarizmlə, zülm və ədalətçiliklə barışmazlıq duyğusunun daha çox zamanədən şikayət və zəhmətkeşlərin acınacaqlı vəziyyətlərinin poetik təsviri yolu ilə üzə çıxdığını qeyd edən İslam Ağayevsatirada həmin vəziyyətin kəskin ifadəsi qeyd edərək ki, Əliabbas Müznib satirik yaradıcılığında "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin, Sabir satira ənənələrinin təsirindən başqa onun öz romantizmindən və islami dünya-görüşündən irəliləyən bir lirizm və həzinlik də özünü göstərir. Ədibin həttə "Əkinçi", "Dilənçi", "Fəhlə" və s. kimi mübariz və barışmazlıq duyğusu ilə aşılınmış şeirlərində də bu ruh aydınca duyulmaqdadır. Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurulmasında Əliabbas Müznibin fəaliyyətinin dəyəri, sovet hakimiyyəti illərindəki fəaliyyəti, habelə hər iki – çarizm və sosializm imperiyası tərəfindən

rin əvvəllərində onun altmışa qədər kitabçası nəşr edilib), ədibin əli ilə müxtəlif mənbələrdən köçürüb tərtib etdiyi toplusları saxlanmaqdadır. Klassik ədəbiyyatımızın gözəl bilicisi, tariximizin, ədəbiyyat tariximi-

ikinci nəşrinin əlyazmasını müəyyən mənada cüng, antologiya kimi nəzərdən keçirmək olar. Burada Nəvəvanın şeirləri, həyat və yaradıcılığı, ədəbi aləmdə nüfuzu, əsərlərinə yazılan nəzirələr barədə məlumatlar toplanmışdır (1934-cü ildə tamamlanmış bu əlyazmanı kitab halında nəşr etdirilmişdir). Toplu barədə dediklərimizə onu da əlavə etmək istərdik ki, müəllifin araşdırma xarakterli qeydləri ona həm də bir tədqiqat əsəri kimi baxmağa imkan verir.

Əliabbas Müznib zəngin irsi və dərin psixologizm, humanizm və beynəlmiləçiliklə aşılınmış əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatının zənginləşməsinə mühüm rol oynamışdır. Belə bir qiymətli irsi öyrənmək, onu nəsillərə çatdırmaq böyük insən-pərvər və vətənpərvər şairimizə ən dəyərli mənəvi abidədir. Əliabbas Müznib "ədəbi", "həmişəyaşar" deməkdir. O, bu gün dillərdə, ürəklərdə, beyinlərdə sayrışan şeirlərlə, səhnələrdəki mənşum əsərləri ilə yaşayır. Əliabbas Müznib həyatı bitəcəksiz bir ömürdür.

Yazıcının arxivində öz əli ilə yazdığı iki hissəli "Bakı" kitabı şəhərin tarixinə dair müxtəlif mənbələrdən toplanmış məlumatlar toplusudur. Son dövrlərdə müəyyən edilib ki, 1928-ci ildə Azərənərdə çap edilmiş "Nəvəvan Xurşudbanu" kitabının müəllifi Ə.Müznibdir (redaktor və ön söz müəllifi Hənəfi Zeynalıdır). Bu kitabı və onun həcmcə daha böyük olan ikinci nəşrinin əlyazmasını müəyyən mənada cüng, antologiya kimi nəzərdən keçirmək olar. Burada Nəvəvanın şeirləri, həyat və yaradıcılığı, ədəbi aləmdə nüfuzu, əsərlərinə yazılan nəzirələr barədə məlumatlar toplanmışdır (1934-cü ildə tamamlanmış bu əlyazmanı kitab halında nəşr etdirilmişdir). Toplu barədə dediklərimizə onu da əlavə etmək istərdik ki, müəllifin araşdırma xarakterli qeydləri ona həm də bir tədqiqat əsəri kimi baxmağa imkan verir...

zadənin həyat və mübarizə yolu sovet repressiya burulğanında sona çatandan sonra, təbii ki, adının müsbət mənada çəkilməsi də qadağan edilmişdir. Yalnız ədib siyasi bəraət aldıqdan sonra, 1970-ci illərin əvvəlində ədəbiyyatşünas alim, filologiya elmləri doktoru İslam Ağayevin Ə.Müznibin şəxsiyyəti və fəaliyyəti haqda tədqiqat xarakterli məqaləsi çap olunmuşdur. Ondən sonra isə

repressiyaya məruz qalması da monoqrafiyada öz əksini layiqincə tapmışdır.

Görkəmli şair, nasir, publisist və ədəbiyyatşünas, Stalin repressiyaları qurbanı Əliabbas Müznib (1883-1938) özündən sonra böyük bir irsi qoyub getmişdir. Onun ədəbiyyatımız, ədəbiyyat tariximiz qarşısında ki xidmətləri son illərdə, Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra hərtərəfli tədqiq

zin araşdırıcısı Ə.Müznibin tərtib etdiyi bəzi topluslar əski dövrlərdə əlyazma şəklində yazılıb yayılan cüng, məcmuə və bəzən də təzkirələri xatırladır.

Yazıcının arxivində öz əli ilə yazdığı iki hissəli "Bakı" kitabı şəhərin tarixinə dair müxtəlif mənbələrdən toplanmış məlumatlar toplusudur. Son

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur